

EDICIJA KLASICI SVETSKE KNJIŽEVNOSTI

- VODENICA NA FLOSI, Džordž Eliot
VELIKI GETSBI, Skot Ficdžerald
PRVI LJUBAVNIK, Anton Čehov
POSLEDNJE SKRETANJE ZA BRUKLIN, Hjubert Selbi
ČETIRI TRAGEDIJE: ROMEO I JULIJA,
HAMLET, MAGBET, KRALJ LIR, Vilijam Šekspir
PRESUDA – SABRANE PRIPOVETKE, Franc Kafka
NA PUTU, Džek Keruak
OŠTRICA BRIJAČA, Somerset Mom
DAMA S KAMELIJAMA, Aleksandar Dima Sin
ČOVEK BEZ OSOBINA, Robert Muzil
JADI MLADOGA VERTERA, Johan Volfgang Gete
STAKLENO ZVONO, Silvija Plat
JEDNA SVANOVA LJUBAV, Marsel Prust
MRTVE DUŠE, Nikolaj Gogolj
TES OD RODA D'ERBERVILA, Tomas Hardi
PROCES, Franc Kafka
ZLOČIN I KAZNA, Fjodor Dostojevski
SLIKA DORIJANA GREJA, Oskar Vajld
IDIOT, Fjodor Dostojevski
MALE ŽENE / DOBRE SUPRUGE, Luiza Mej Olkot
ODABRANE DRAME: ČOVEK JE ČOVEK, OPERA ZA TRI GROŠA;
MAJKA HRABROST I NJENA DECA, Bertolt Breht
BOGORODIČINA CRKVA U PARIZU, Viktor Igo
ZAPISI IZ PODZEMLJA, Fjodor Dostojevski
FRANKENŠTAJN ILI MODERNI PROMETEJ, Meri Šeli
MAJSTOR I MARGARITA, Mihail Bulgakov
ANA KARENJINA, Lav Tolstoj
MOBI DIK, Herman Melvil
BRAĆA KARAMAZOVI, Fjodor Dostojevski
RUĐIN / OČEVI I DECA, Ivan Turgenjev
EVGENIJE ONJEGIN, Aleksandar Puškin
GOSPOĐA BOVARI, Gistav Flober
MALI LJUDI / DŽOINI DEČACI, Luiza Mej Olkot
SRCE TAME, Džozef Konrad

LAV TOLSTOJ

RAT *i* MIR

I TOM

Preveo
Jovan Maksimović

Laguna

Naslov originala

Лев Толстой
ВОЙНА И МИР

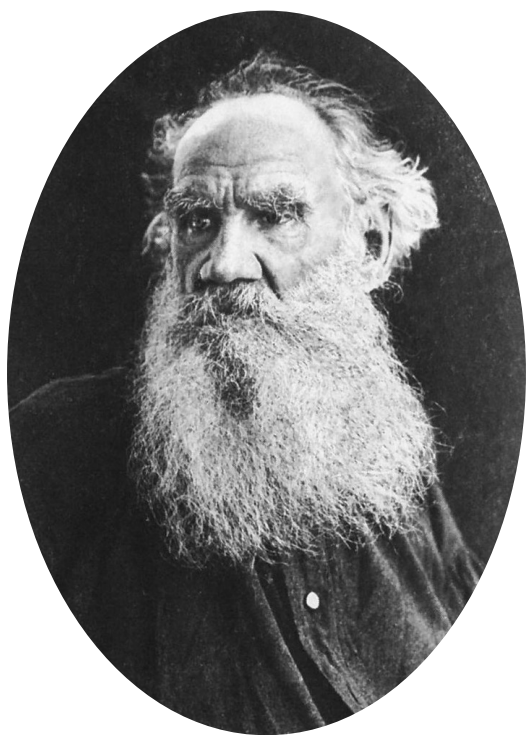
Translation copyright © 2022 za srpsko izdanje, LAGUNA

KLASICI
SVETSKE
KNJIŽEVNOSTI

EDICIJA SVETSKI KLASICI

Knjiga br. 35

Sadržaj

Um i beskonačnost: Uvod u čitanje *Rata i mira* 9
(Vladimir Gvozden)

KNJIGA PRVA

Deo prvi 31
Deo drugi 164
Deo treći 281

KNJIGA DRUGA

Deo prvi 405
Deo drugi 473
Deo treći 567
Deo četvrti 664
Deo peti 726

Rečnik manje poznatih reči 815

KNJIGA PRVA

Deo prvi

I

„No, šta je, kneže: Đenova i Luka ispadoše sad kao neki spahiluci Buonapartine porodice? Ne, čujte što ću vam reći, ako vi meni ne kažete da ćemo zaratiti, ako vi još i sad sebi dopustite da branite sva gadila i sve strahote toga antihrista – zbilja, ja verujem da je on antihrist – neću više da znam za vas, vi mi više niste prijatelj, vi već niste moj verni rob kao što mi to uvek govorite... No, pa dobro mi došli, dobro mi došli! Vidim već da sam vas uplašila – ded sedite tu pa mi pričajte.“

Tako je govorila, jula meseca 1805. godine, čuvena Ana Pavlovna Šerer, dvorska gospođica carice Marije Fjedorovne i njena poverljiva ličnost, predusretajući visokopostavljenog i veličanstvenog kneza Vasilija, koji prvi stiže na njeno večernje poselo.

Ana Pavlovna je već nekoliko dana kašljala, imala je *grip* kao što je ona govorila. *Grrip* beše tada nova reč koju je tek malo njih upotrebljavalo. U pisancima što ih je ona jutros bila razaslala po svom crvenom lakeju bilo je napisano bez razlike, u svima:

„Ako se vi, grofe (ili kneže), niste za večeras ni na što bolje odlučili, i ako vas izgled da provedete večer kod sirote bolesnice odveć ne plaši, meni će vrlo milo biti da vas vidim večeras kod mene između sedam i deset časova. Ana Šerer.“

„O! kakav nemilosrdan napad!“, odgovori nimalo zbunjen takvim dočekom knez koji uđe u pridvornom, vezenom mundiru,

u čarapama, plitkim cipelama, sa ordenima na grudima, sa prazničnim svečanim izrazom na svom neznačajnom licu.

On govoraše onim naročito biranim francuskim jezikom kojim su naši dedovi ne samo govorili nego čak i mislili; sa onim tihim pokroviteljskim naglascima što ih je sebi bio uobičajio čovek od značaja, koji je sav svoj vek proveo u otmenim krugovima i na dvoru. On priđe Ani Pavlovnoj, poljubi joj ruku, podmetnu i njoj za poljubac svoju namirisanu i blistavu ćelu, pa se ugodno posadi na kanabe.

„Pre svega recite mi kako je vaše zdravlje“, reče on ne menjajući glasa, i tonom u kom se, ispod otmenosti i saučešća, mogla primetiti ravnodušnost pa čak i podsmeh.

„Gde tu čovek da bude zdrav... kad neprestano duševno pati? I zar može čovek danas ostati miran ako ima osećanja?“, reče Ana Pavlovna. „Vi ćete, nadam se, celo večer ostati kod mene?“

„A praznik kod engleskog poslanika? Danas je sredi. Moram se i tamo pojaviti“, reče knez. „Moja kći će doći po mene da se zajedno odvezemo.“

„A ja sam mislila da je taj današnji praznik otkazan. Pravo da vam kažem, sve te svetkovine i vatrometi počinju već da budu dosadni.“

„Kad bi oni znali da vi to želite, svetkovinu bi sigurno otkazali“, reče knez govoreći po navici, kao navijen časovnik, stvari kojima nije baš ni želeo da neko veruje.

„Ne mučite me. No, pa šta je rešeno povodom Novosiljcovljeve depeše? Vi sve znate.“

„Kako da vam kažem?“, reče knez hladnim, setnim tonom. „Šta je rešeno? Rešeno je da je Buonaparte sve svoje lađe spalio, te da kanda i mi svoje počinjemo da spaljujemo.“

Knez Vasilij je svagda govorio tromo, kao što glumac govori ulogu nekog svog starog komada. A Ana Pavlovna Šerer, naprotiv, kraj svih svojih četrdeset godina, bila je puna života i poleta.

Biti oduševljena postao je kao neki njen društveni položaj, i ona bi se neki put, baš i kad joj to nije išlo od srca – koliko tek da ne razočara svoje poznanike – pravila bajagi oduševljenom i entuzijastkom. Uzdržavani osmeh koji je stalno igrao na licu Ane

Pavlovne, mada nije pristajao uz njene preživjele crte, izražavao je, baš kao u razmažene dece, stalnu svesnost o svom milom nedostatku od koga ona neće, ne može, a ne nalazi ni za potrebno da se izleči.

Usred razgovora o političkim postupcima Ana Pavlovna planu:

„Ah, ne govorite mi samo o toj Austriji! Možda ja ne razumem, ali Austrija nikad nije htela, pa ni sada neće da stupi u rat. Ona nas izdaje. Rusija jedina mora da bude spasiteljka Evrope. Naš dobrotvor¹ je svestan svog visokog poziva i ostaće mu veran. Ja još samo u to verujem. Našem dobrom i divnom gospodaru pala je u deo velikolepna uloga u svetu, i on je tako čestit i dobar da ga Bog neće ostaviti, te će ispuniti svoj zadatak da stane za vrat aždaji revolucije koja je sad još strašnija u licu tog ubice i zločinca.² Mi treba da iskupimo i osvetimo pravednikovu krv... U koga se mi danas smemo uzdati, pitam ja vas? Engleska sa svojim čardžijskim duhom neće razumeti niti je kadra da razume svu visinu duše imperatora Aleksandra. Ona eto odbija da se povuče sa Malte. Ona hoće da vidi i neprestano istražuje neku skrivenu misao iza naših postupaka. Šta su oni tamo rekli Novosiljcovu? Ništa. Oni nisu razumeli niti će ikada razumeti samopregrevanje našeg imperatora koji ništa ne traži za sebe nego sve želi samo za sreću sveta... I šta su oni bajagi obećali? Ništa. A što su baš i obećali, od svega toga ništa neće biti! Pruska nam je već dala na znanje da je Buonaparte nepobedan, te da mu ni sva Evropa ništa nauditi ne može... I ja ni slovca ne verujem ni tom Hardenbergu, ni Haugvicu. Ta vajna pruska neutralnost – to vam je samo jedna

¹ Tadašnji ruski car Aleksandar I.

² Dvorska dama podseća svoga gosta na ubistvo vojvode Engijskog. Luj Antoan de Burbon-Konde, vojvoda od Engiena, kao istaknuti predstavnik zbačenih Burbona, učestvovao je u armiji emigranata za vreme Francuske revolucije. Osumnjičen da je kovao zaveru protiv prvog konzula, bio je, po Bonapartinoj naredbi, uhvaćen i sproveden u Venssen, gde je izveden pred ratni sud. Ovaj ga je, bez stvarnih dokaza, bez svedoka, bez branioca, osudio na smrt, te je odmah i streljan, 1804, u šančevima vensenskog zamka.

zamka. Ja sad verujem još samo u Boga i u uzvišenu ulogu našeg milog imperatora. On će spasti Evropu!“

Tu ona najedared zastade čisto podsmevajući se svojoj vatrenoj naravi.

„Ja mislim“, reče knez smešeći se: „da su kojom srećom vas poslali mesto našeg milog Vincengeroda, vi biste prosto na juriš izvojevali pristanak pruskoga kralja. Vi ste tako krasnorečivi. Mogu li dobiti malo čaja?“

„Odmah. Zbilja“, dodade ona, opet se umirivši, „večeras će tu kod mene biti dva vrlo zanimljiva čoveka – vikont Mortemar, on je u srodstvu sa Monmoransijima preko Rohana – jedna od najboljih francuskih porodica. To vam je jedan između dobrih emigranata, jedan od onih pravih. A zatim abat Morio. Vi ste valjda čuli za taj duboki um? I car ga je primio. Morali ste čuti.“

„A! Vrlo će mi milo biti. Nego zbilja“, dodade on baš kao da se tog trenutka nečega setio, i naročito nemarno, dok je u stvari ono o čemu će je pitati bila glavna svrha ove njegove posete: „Je l’ istina da udova carica želi da se baron Funke postavi za prvog sekretara u Beču? Taj baron je kanda jedno bedno stvorenje.“

Knez Vasilij je želeo da za svog sina izradi to mesto, koje su neki hteli da preko carice Marije Fjodorovne izvojuju za barona.

Ana Pavlovna skoro zažmuri u znak da ni ona niti iko drugi ne mogu biti sudije onome što carica želi da učini, ili onome što se njoj dopada.

Ona samo reče setnim i suvim tonom:

„Barona Funkea je carici materi preporučila njena sestra.“

U taj mah kad je Ana Pavlovna pomenula caricu, na njenom se licu najedared ispisa dubok i iskren izraz odanosti i štovanja, sjedinjen sa nekom setom, što se kod nje moglo primetiti svaki put kad bi u razgovoru pomenula svoju visoku pokroviteljku. Ona reče da je njeno veličanstvo izvolelo da ukaže baronu Funkeu veliku pažnju i priznanje, a u očima joj se opet ukaza neka seta.

Knez ravnodušno učuta. A Ana Pavlovna, sa svojstvenom joj pridvornom i ženskom dosetljivošću i brzinom takta, zažele i da

zvrncne kneza po nosu što se usudio da se tako izražava o licu koje je carici preporučeno, a u isti mah i da ga uteši.

„Zbilja, kad pomenuste vašu porodicu“, reče ona. „Znate li vi da je vaša kći, od kada je počela izlaziti, postala uživanje za čitavo društvo. Svi nalaze da je divna kao dan.“

Knez joj se pokloni u znak priznanja i zahvalnosti.

„Ja često mislim“, nastavi Ana Pavlovna posle trenutnog ćutajanja, primičući se knezu i umiljato mu se smešeći, kao pokazujući time da su politički i velikosvetski razgovori završeni, te da sad nastaju intimni, „ja često mislim kako je neki put nepravično podeljena na ovom svetu životna sreća. Zašto je vama sudbina dala dva tako krasna deteta, izuzimajući Anatola, vašeg mlađeg – ja njega ne volim“, umetnu ona odlučno i isključujući svaki pogovor, i podigavši obrve, „tako zlatnu decu. A vi ih, bogami, najmanje cenite, te ih stoga i ne zaslužujete.“

Tu ona sinu svojim ushićenim osmehom.

„Pa šta ja tu mogu da činim? Lafater bi rekao da ja nemam na licu čvoruge roditeljske ljubavi“, reče knez.³

„Prođite se šale, molim vas. Ja sam htela da ozbiljno s vama razgovaram. Znate, ja sam vrlo nezadovoljna vašim mlađim sinom. Među nama budi rečeno“, na licu joj se opet ukaza setan izraz, „o njemu se govorilo i kod njenog veličanstva, i svi vas žale...“

Knez joj ne odgovori, ali ona, ćuteći i značajno ga posmatrajući, očekivaše odgovor. Knez Vasilij se namrgodi.

„Pa dobro, šta biste vi hteli da ja činim?“, reče on najzad. „Vi znate, ja sam za njihovo vaspitavanje učinio sve što je kadar jedan otac učiniti, pa eto obojica ispadoše budale. Ipolit je bar mirna budala, ali Anatol – nemirna. U tome je sva razlika“, reče on smešeći se još neprirodnije i življe no obično, pri čemu mu se, u nabranim oko usana borama, naročito oštro pokazivalo nešto neočekivano grubo i nemilo.

„Što li se, Bože, rađaju deca takvim roditeljima kao što ste vi? Da niste otac, ja vam baš ništa ne bih mogla zameriti“, reče Ana Pavlovna zamišljeno podižući oči.

³ Johan Gaspar Lafater (1741–1801) – osnivač *fiziognomonije*, veštine da se čovekov karakter pozna po crtama lica.

„Ja sam vaš verni rob, i samo se vama mogu ispovediti: moja deca su teško breme moga bitisanja. To je moj krst – tako ja to sebi objašnjavam. Ali šta znam da radim?“ Tu on učuta iskazujući gestom svoju pokornost nemilosrdnoj sudbini. Ana Pavlovna se zamisli.

„Vi još nikada niste pomišljali da oženite vašeg bludnog sina Anatola. Kažu“, reče ona, „da matore devojke imaju maniju da žene i udaju. Ja još ne osećam kod sebe tu slabost, ali imam jednu zlatnu osobu koja je vrlo nesrećna sa svojim ocem, naša rođaka, kneginjica... Bolkonska.“ Knez Vasilij joj ne odgovori, ali sa brzinom shvatanja i pamćenja, koja je svojstvena ljudima iz viših krugova, on pokaza pokretom glave da je te podatke primio na znanje.

„A znate li vi da mene taj Anatol staje 40.000 godišnje“, reče on, očevidno ne mogući da spreči neprijatan tok svojih misli. On učuta. „Šta li će onda biti za kakvih pet godina ako on tako i dalje potera? Eto vam šta znači biti otac! A je li bogata vaša kneginjica?“

„Otac joj je vrlo bogat i tvrdica. On živi u selu. Znate, onaj čuveni knez Bolkonski, penzionisan još za vreme pokojnog imperatora i poznat kao 'pruski kralj'. On je inače vrlo pametan čovek, ali je osobenjak, opštenje sa njim je vrlo teško. Ona je, jadnica, vrlo nesrećna. Ima brata, tog što se nedavno oženio Lizom Majnen – Kutuzovljević adutant. I on će večeras biti kod mene.“

„Čujte, mila moja Anet“, reče knez uzevši svoju sabesednicu za ruku i savijajući je odnekud naniže. „Udesite vi meni tu stvar, a ja ostajem večito vaš najverniji rob, *rop* kao što mi moj seoski kmet piše u svojim izveštajima. Ona je iz dobre porodice i bogata. Taman ono što meni treba.“

I tu on, sa onim familijarnim i slobodnim gracioznim pokretima koji su ga karakterisali, uze dvorsku gospođicu za ruku, poljubi je, pa poljubivši je manu jedared dvared gospođičinom rukom izvalivši se u naslonjači i zagledavši se u stranu.

„Čekajte“, reče Ana Pavlovna zamislivši se. „Ja ću još večeras govoriti s Lizom“, ženom mladog Bolkonskog. „Pa će se to možda i dati udesiti. Te tako ću ja eto u vašoj porodici početi da učim zanat stare devojke.“

II

Salon Ane Pavlovne poče pomalo da se puni gostima. Dođe najveća gospoština petrogradska, ljudi najrazličitiji po godinama i po duševnim osobinama, ali svi jednaki po društvu u kome su živeli. Doveze se kći kneza Vasilija, lepotica Elen, koja je svratila ovamo po oca da se s njim odveze na praznik engleskog poslanika. Ona je bila u šifru i u balskoj haljini.

Dođe i poznata kao najlepša i najzanosnija žena u Petrogradu, mlada mala kneginja Bolkonska, koja se prošle zime udala a sad nije izlazila u društvo zbog trudnoće, ali bi ipak neki put navraćala na omanja večernja posela. Dođe i knez Ipolit, sin kneza Vasilija, s Mortemarom kojega je predstavio gostima. Dođe i abat Morio, i mnogi drugi.

„Vi još niste bili s tetkom ili se možda ne poznajete s njom?“, govorila bi Ana Pavlovna dolaznicima gostima pa bi ih vrlo ozbiljno privodila jednoj malenoj starici sa visokim šeputom na glavi. Ova *ispлива* iz druge sobe čim gosti štaše pristizati. Ana Pavlovna bi tada kazala gostovo ime, polako prenoseći pogled s gosta na tetku, pa bi se posle uklonila.

Svi gosti su vršili taj obred pozdravljanja sa nikom nezanimljivošću i nepotrebnom tetkom. Ana Pavlovna bi sa setnim i svečanim učešćem pratila njihove pozdrave odobravajući ih čutečki. Tetka bi svakom govorila jednim istim izrazima o njegovom zdravlju, o svom zdravlju i o zdravlju Njenog veličanstva, koje je sad, hvala Bogu, bilo bolje. Svi što su joj prilazili iz pristojnosti bi krili koliko jedva čekaju da odu od nje, pa bi, sa osećanjem ispunjene dosadne dužnosti, odlazili od starice da joj posle cele večeri nijedanput ne priđu.

Mlada kneginja Bolkonska dođe s radom u zlatom izvezenoj kadifenoj torbici. Njena lepa gornja usnica, sa jedva приметnim garavim maljama, bila je malko kraća, te nije sasvim dobro pokrivala zube, ali se ta usna tim milije otkrivala i još milije razvlačila i padala na donju. I, kao što to uvek biva kod veoma privlačnih

žena, taj njen nedostatak – nešto kraća usna i poluotvorena usta – beše njena naročita, isključivo njena lepota.

Svi sa uživanjem posmatrahu tu punu zdravlja i života, lepu buduću majku, koja je tako lako podnosila svoj položaj. Starcima i mrzovoljnim mladićima se činilo, kad bi je posmatrali, da i oni sami postaju sveži i veseli kao i ona, kad bi bili neko vreme sa njom.

Ko bi govorio s njom pa bi pri svakoj njenoj reči video njen radostan smešak i sjajnobele zube koji su joj se neprestano videli, taj bi odmah pomislio da je i on sad odnekud naročito ljubazan. I to bi bez izuzetka svako pomislio.

Mala kneginja, gibajući se u hodu, zaobiđe malim hitrim koracima oko stola sa torbicom na ruci pa se, veselo doterujući svoju haljinu, posadi na divan, kraj srebrnog samovara, sa izrazom kao da je sve što god ona radi uživanje za nju i za sve što behu oko nje.

„Ja sam ponela i rad“, reče ona otvarajući svoju torbicu i obraćajući se svima u isti mah.

„Pazite, Anet, nemojte da me dovedete u nepriliku“, obrati se ona domaćici. „Vi ste mi pisali da je kod vas sasvim malo društvo. Vidite kako sam se ja ružno večeras obukla.“

Tu ona raširi ruke da pokaže svoju čipkanu, sivu elegantnu haljinu, malko niže od grudi opasanu širokim pojasom.

„Ni brige vas: vi ćete ipak biti lepša od sviiju“, odgovori joj Ana Pavlovna.

„A znate li da me moj muž ostavlja“, nastavljajući ona istim tonom, obraćajući se generalu: „ide da pogine!... Recite mi, molim vas, našto taj prokleti rat“, reče ona knezu Vasiliju pa se, ne sačekavši odgovora, obrati kćeri kneza Vasilija, lepoj Elen.

„Kakva je to vanredna lepotica, ova mala kneginja!“, reče knez Vasilij polako Ani Pavlovnoj.

Uskoro posle male kneginje uđe jedan krupan, debeo mlad čovek, ošišan, u naočarima, u pantalonama otvorene boje po tadašnjoj modi, sa visokim žaboom i u fraku cimetaste boje. Taj gojazni mladić bio je vanbračni sin znamenitog velikaša iz vremena Katarine II grofa Bezuhova, koji je sad ležao na samrtnoj

postelji u Moskvi. On još nije bio stupio u službu, nedavno beše doputovao iz inostranstva gde se školovao i večeras je bio prvi put u društvu.

Ana Pavlovna ga dočeka pozdravom koji se ukazuje ličnosti ma najnižeg ranga u njenom salonu. Ali kraj sveg tog, najnižeg u svojoj vrsti, prijema, kad Pjer uđe, na licu Ane Pavlovne se ukaza zabrinutost i bojazan, nalik na strah kad čovek ugleda nešto isuviše ogromno a što ne odgovara prilici i mestu na kome je. No premda je Pjer bio u stvari nešto veći od ostalih muških u sobi, taj njen strah se mogao odnositi samo na onaj pametan i u isti mah snebivljiv, posmatrački i prirodan pogled koji ga je odlikovao od sviju u ovom salonu.

„To je vrlo lepo od vaše strane, *monsieur* Pjere, što ste došli da obidete jadnu bolesnicu“, reče mu Ana Pavlovna bojažljivo se pogledajući sa tetkom kojoj ga je privodila. Pjer promrmlja nešto nejasno pa je i dalje tražio nešto očima. On se radosno osmehnu javljajući se maloj kneginji, kao bliskoj poznanici, pa pride staroj tetki.

Nego strah Ane Pavlovne nije bio uzaludan jer Pjer, ne saslušavši do kraja tetkin govor o zdravlju Njenog veličanstva, ode od nje i ostavi je. Ana Pavlovna ga uplašeno zadržā rečima: „Vi ne poznajete abata Morioa? Vrlo zanimljiv čovek...“, reče ona.

„Da, slušao sam nešto o njegovom projektu za večan mir... Vrlo zanimljivo, ali teško da će to biti moguće...“

„Mislite?...“, reče Ana Pavlovna, koliko tek da nešto rekne pa da se opet vrati svojim poslovima večerašnje domačice. Ali Pjer sad učini sasvim obrnutu neučtivost: maločas je on, ne saslušavši do kraja govor svoje sabesednice, otišao; sad opet zaustavi razgovorom svoju sabesednicu kojoj je bilo potrebno da ode. Sagnuvši glavu i raširivši svoje velike noge, on počē izlagati Ani Pavlovnoj: zašto on smatra da je abatov plan prazno maštanje.

„Posle ćemo govoriti“, reče mu Ana Pavlovna smešeći se.

Pa, otresavši se od mladog čoveka koji nije znao kako se treba ponašati u društvu, ona se vrati svojim domaćičkim brigama, te

je sad opet slušala i motrila, svakog časa spremna da pruži pomoć na onoj tački gde bi razgovor klonuo i zastao, baš kao što gazda tkačke radionice, posadivši radnike na svoja mesta, ide tamo-amo po fabrici pa odmah, za vremena primetivši zastoj ili nepravilno škripanje, isuviše glasno zvrjanje vretena, brzo prilazi razboju te ga zadržava ili ga stavlja u potreban pokret: tako bi i Ana Pavlovna, hodajući tamo-amo po svom salonu, prilazila bilo učutanoj, bilo isuviše razgovornoj gomilici pa bi, jednom rečju ili potrebnim premeštanjem pojedinih gostiju u drugu za njih zgodniju gomilicu, opet navijala ravnomernu, pristojnu razgovornu mašinu.

Ali, i usred svih tih briga, na njoj se neprestano opažala neka naročita bojazan zbog Pjera. Ona je brižno pogledala na njega u onaj mah kad je prišao da sluša ono što se govorilo oko Mortemara i kad je posle prišao onoj drugoj gomilici gde je besedio abat.

Za Pjera, obrazovanog u inostranstvu, to veče kod Ane Pavlovne beše prvo što ga je video u Rusiji. On znađaše da je ovde sad sabrana sva inteligencija petrogradska, pa mu, kao ono detetu u dućanu sa igračkama, zaigraše oči.

On se neprestano bojao da će propustiti da čuje razgovore koje bi sad tu mogao i imao prilike da čuje. Posmatrajući samopouzdana elegantna lica ovde sakupljenih gostiju, on neprestano očekivaše da čuje nešto naročito pametno. Najzad priđe Moriou. Razgovor mu se učini zanimljiv, te tu i ostade čekajući priliku da i on svoje misli iskaže, kao što to obično vole mladi ljudi.

III

Veče Ane Pavlovne razmahnu krila. Vretena sa raznih strana ravnomerno i neprekidno zvrjahu. Osim Anine tetke, kod koje je sedela samo jedna postarija dama sa isplakanim mršavim licem, malko kao tuđa u ovom sjajnom društvu, društvo se bilo razdelilo na tri gomilice. U jednoj, više muškoj, središte je bio abat; u drugoj, mladoj, lepotica kneginjica Elen, kći kneza Vasilija, i lepa,

rumena, odveć puna za svoje godine, mala kneginja Bolkonska. U trećoj Mortemar i Ana Pavlovna.

Vikont je bio milolik čovek, finih crta i manira, koji je očevidno smatrao sebe za neku znamenitost, ali je, kao lepo vaspitan čovek, skromno dopuštao ovom društvu u kom se sad nalazio da se njime koristi.

Ana Pavlovna je očigledno njime častila svoje goste. Kao god što pametan metr d'otel iznosi na sto, kao nešto natprirodno divno, ono parče govedine koje čovek ne bi ni do usta mogao doneti kad bi ga video u prljavoj kujni: tako je večeras Ana Pavlovna častila svoje goste prvo vikontom a zatim abatom kao nečim natprirodno prefinjenim.

U Mortemarovoj grupi odmah počеше govoriti o ubistvu vojvode Engienskog.

Vikont reče da je vojvoda Engijski poginuo usled svoje sopstvene velikodušnosti, i da su postojali naročiti uzroci što se Bonaparta tom prilikom bio toliko ozlojedio.

„Ah, da! Ispričajte nam to, vikonte“, reče Ana Pavlovna radošno, osećajući kako je u toj rečenici: *Contez-nous cela, vicomte*, zvučalo nešto *à la Louis XV*.

Vikont joj se pokloni u znak pokornosti i učtivo se osmehnu. Ana Pavlovna obide unaokolo oko vikonta pa pozva sve da slušaju njegovo pričanje.

„Vikont je bio lično poznat sa vojvodom“, šapnu Ana Pavlovna jednome. „Vikont je vanredan pripovedač“, dobaci ona drugome. „Odmah se vidi čovek iz boljeg društva“, reče ona trećem – i tako je vikont bio serviran gostima, u elegantnoj i za njega vrlo povoljnoj svetlosti, kao rozbif na vreloom tanjiru, posut zelenju.

Vikont htede već da počne svoje pričanje pa se fino nasmehnu.

„Pridite ovamo, mila Elen“, reče Ana Pavlovna lepotici kneginjici koja je sedela podalje predstavljajući tako središte drugog društva.

Kneginjica Elen se smešila; ona se diže sa istim osmehom savršeno lepe ženske, koji joj se nikad nije menjao i s kojim je i ušla u salon. Lako žuboreći svojom belom balskom haljinom, ukrašenom plišom i karnerima, i blistajući belinom svojih ramena,

sjajem kose i brilijanata, ona prođe između muškaraca koji joj načiniše puta pa, ni na koga ne gledajući ali smešeći se prema svima i čisto ljubazno dajući svakome pravo da se do mile volje nagleda lepote njenog stasa, punih oblkih ramena, po tadašnjoj modi vrlo dekoltovanih grudi i leđa, i čisto unoseći sobom sav sjaj i blesak bala – priđe Ani Pavlovnoj. Elen beše toliko lepa da na njoj ne samo što se ne mogaše primetiti ni traga od neke koketerije, nego naprotiv, ona se skoro stidela svoje očigledne lepote, koja je odveć silno i pobeđno na sve strane delovala. Ona baš kao da je želela, ali nije mogla, da smanji tu svoju lepotu.

„Kakva lepotica!“, rekao bi svako ko bi je video. Čisto poražen nečim neobičnim, vikont slegnu ramenima i obori pogled u onaj mah kad je ona sedala pred njim pa obasjavala i njega i sve jednim istim pogledom koji se nije menjao.

„Ja se skoro bojim da neću moći zadovoljiti vaša očekivanja“, reče on sagibajući glavu i smešeći se.

Kneginjica nalakti svoju golu punu ruku na stočić i ne nađe za potrebno da što rekne. Ona očekivaše smešeći se. Za sve vreme pričanja ona je sedela pravo, zagledajući se čas u svoju punu lepu ruku, koja je od pritiska na sto bila izmenila svoj oblik, čas na još lepše grudi na kojima je nameštala brilijantsku ogrlicu. Nekoliko puta bi doterivala nabore na svojoj haljini, a kad bi pričanje proizvodilo jači utisak, ona bi pogledala u Anu Pavlovnu pa bi odmah i sama davala svom licu onaj isti izraz koji bi primetila i na licu dvorske gospođice. Zatim bi se opet umirivala u svom srećnom blistavom smehu.

Odmah za Elenom dođe i mala kneginja otud od čajnog stola.

„Čekajte da uzmem svoj rad“, progovori ona. „No šta je s vama? Kud ste se zamislili?“, obrati se ona knezu Ipolitu. „Done-site mi moju torbicu.“

Kneginja, smešeći se i govoreći sa svima u isti mah, preseli se pa, namestivši se udobno, veselo dotera svoju toaletu.

„No, sad mi je dobro“, govorila je ona dok se nameštala pa, zamolvši da se počne, lati se posla. Knez Ipolit joj donese torbicu, zaobiđe iza nje pa, primaknuvši blizu kod nje naslonjaču, sede do nje.